

Úrkút, Köves-tábla földtani alapszelvény (K-02) természeti emlék – összefoglaló

A korábbi mangánércbányájáról és az Úrkúti-öskarszt természetvédelmi területéről is ismert település határában több más geológiai érdekességet is érdemes felkeresni.

A védett alapszelvény megközelítése két irányból is lehetséges. Vagy a falu központjából a Köves-tábla legelőjén átvezető földúton kell jó egy kilométernyit gyalogolni, vagy a rövidebb megoldást választva Úrkút délnyugati végén, a déli irányba felkapaszkodó földúton mintegy 300 méteres gyaloglással érhető el az egykori mangániszap-tároló földgátja, ahonnan jó kilátás nyílik a Kab-hegy csúcsára. A zagytározó vízszintjét egykor szabályozni hivatott műtárgyon, egy fura alakú betontornyon túl már látszik a felhagyott kőfejtő sziklasora. Fala több száz méter hosszan és tízméternyi vastagságban tárja fel a kréta időszak közepén, mintegy 100 millió éve keletkezett **Zirci Mészke Formáció** Déli-Bakonyra jellemző speciális kifejlődését, az **Úrkúti Mészke Tagozatot**. A kőzetrétegekkel való ismerkedést célszerű a bánya északi végén kezdeni.

A vastag padokból felépülő, enyhén dőlt mészkőrétegek belseje általában fehéres-szürke vagy halványsárga, de a felsőbb szinteken és a kőfejtő lealacsonyodó délnyugati végén már lilásvörös árnyalatot mutat. A tengermedencébe néha agyagos üledékek is beszállítottak a nem túl távoli szárazulatokról – ezt jelzik a vöröses színek. A kőzetben földrengések, vagy viharok nyomait jelzik a több deciméter vastagságú *intrabreccsa* betelepülések, amelyek a még lágy állapotú mésziszap áthalmazódásával keletkeztek.

A tagozatra igen jellemző a többnyire élesen elkülönülő, aljzathoz rögzített életmódot folytató *rudista* és *chondrodonta* kagylókból, valamint csigákból álló kisebb zátonyszerű kőzettestek, *biohermák* jelenléte. A hajdani Tethys-óceán helyén hullámzó trópusi sekélytenger vizének mésziszapos aljzatán nagy számban éltek ezek a vastaghéjú puhatestűek. Pusztulásuk után betemette őket a mésziszap, és idővel azzal együtt váltak kemény kőzetté. Az itteni földtani feltárás sajátossága, hogy szinte minden rétegben más és más ősmaradványok rejtőznek, melyek segítségével a geológusok képet kaphatnak az egykori tenger ökoszisztémái viszonyairól és élővilágának fejlődéséről. A kőfalról legurult méretes tömbök némelyikének gumósan egyenetlen felületét szinte elborítják a kipreparálódott kagylóhéjak. A szakembereken kívül a földtudományok iránt érdeklődő látogató is beleszokolhat a paleontológusok munkájának alapjaiba, ha alaposan szemügyre veszi a kőfejtő déli részének lilásvörös kőzettömbjeit. Ezek felületén nagytermetű – néha arasznyi hosszúságot is elérő – tornyos csigák, *Nerinea-félék* metszeteit pillanthatja meg, körkörös keresztmetszetei pedig a kőbánya feletti legyalult térszín kőzetlapjain tanulmányozhatók. Másutt a zátonyépítő kagylók sokaságával találkozhatunk.

Az omlásveszélyes bányaperemet ne közelítsék meg, hanem a kis erdőfolttól a bokros-gyepes térségen átsétálva érdemes visszatérni!